

שְׁקָרִים אֲמִיתִיִּים' – מִתִּי בְּכַל זֹאת מוֹתֵר לְשִׁקֵּר?

(1) ויקרא יט (יא): לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו.

(2) שמות כג, (ז): מדבר שקר תרחק

(3) ספר החינוך: "שורש המצוה ידוע, כי השקר נתעב ונאלח, אין דבר מאוס ממנו".

(4) אבות א (יח) רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

(5) שבת נה, א: אמר רבי חנינא: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת

(6) כתובות טז, ב: תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה. אמרו להן בית שמאי אומרים לבית הלל: הרי שהייתה חוגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק? אמרו להם בית הלל: לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

(7) יבמות סה, ב: א"ר אילעא משום רבי אלעזר בר' שמעון מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום שנאמר אביך צוה וגוי' כה תאמרו ליוסף אנה שא נא וגוי'. ר' נתן אומר מצוה שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וגוי'

דבי רבי ישמעאל תנא גדול השלום שאף הקדוש ברוך הוא שינה בו דמעיקרא כתיב ואדוני זקן ולבסוף כתיב ואני זקנתי:

(8) בבא מציעא כג, ב: אמר רב יהודה אמר שמואל: בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו: במסכת, ובפוריא ובאושפיזא מאי נפקא מינה אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא.

(9) בבא בתרא כג, א: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא". והלא בן אחות אביה הוא? אלא אמר לה: מינסבת לי. אמרה ליה: אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה. אמר לה: מאי רמאותיה? אמרה ליה: אית לי אחתא דקשישא מינאי, ולא מנסבא לי מקמה. אמר לה: אחיו אני ברמאות.

ומי שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאותא? אין! עם נבר תתבר ועם עקש תתפל.

(10) בראשית כז (יז) ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה: (יח) ויבא אל אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני: (יט) ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידים בעבור תברכני נפשך:

רש"י (יט) אנכי עשו בכורך - אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך. אבן עזרא והמפרש אנכי עשו בכורך - אנכי מה שאנכי אבל עשו הוא בכורך אינו פשוט ולא יצא מחכמת הדבור. ואם ישאל אדם בב"ד את חברו האתה הוא חברי שהלוייתי לך כך וכך ואמר אני, לא יוכל לומר מחשבתי היתה שאני חברו לא יותר.

(11) עבודה זרה כח, א: רבי יוחנן חש בצפדינא. אזל לגבה דההיא מטרוניתא עבדה חמשא ומעלי שבתא. אמר לה: למחר מאי? אמרה ליה: לא צריכת. אי צריכנא מאי? אמרה אשתבע לי דלא מגלית! אשתבע לה: לאלהא ישראל לא מגלינא. גלייה ליה. למחר נפק דרשה בפירקא. והא אשתבע לה לאלהא דישראל לא מגלינא אבל לעמיה ישראל מגלינא והאיכא חלול השם דגלי לה מעיקרא.

רש"י: צפדינא - חולי השינים. דרשה בפירקא - לימד הרפואה לכל: חילול השם - דאיהי סברה אשתבע ועבר אשבועתיה: דגלי לה מעיקרא - משעה שגילתה לו אמר לה דעי שלא נשבעתי ולא אמרתי באלהא דישראל אלא לאלהא דישראל:

(12) יבמות סג, א (מתורגם) רב הייתה מצערת אותו אשתו. כשהיה אומר לה: עשי לי עדשים, עשתה לו קטניות. קטניות, עשתה לו עדשים. כשגדל חייא בנו, הפך לה. אמר לו: השתפרה אמך. אמר לו: אני הוא שהפכתי לה. אמר לו: אתה לא תעשה כך, שנאמר: למדו לשונם דבר שקר וגוי'.